

Романків І. Я.,

кандидат економічних наук,

начальник відділу Головного управління економіки

Тернопільської обласної державної адміністрації

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ЕКОНОМІЦІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Необхідність реформування економіки України торкнулася всіх без винятку галузей національної економічної системи. У ринковій системі господарювання розвиваються принципово нові форми функціонування підприємств, змінюються економічні відносини з державою, власниками, господарськими партнерами, працівниками. Здійснення реформ відкрило нові можливості для розвитку туризму, що сьогодні є однією з найдинамічніших галузей світової економіки. Саме туризм може забезпечити значний внесок в економіку держави у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності та поповнення державного бюджету через сплату податків.

Проблематиці розвитку туристичної галузі присвячено публікації таких вчених і практиків туристичної сфери, як Д. Боуен, З. А. Балченко, Н. П. Ващенко, В. Г. Гуляєва, М. І. Долішній, В. К. Євдокименко, В. Ф. Кифяк, Ф. Котлер, Д. Мейкенз, О. П. Мельник, М. Портер, В. І. Цибух, І. М. Школа та ін.

Розвиток туризму впливає на підвищення якості життя, істотно позначається на таких галузях економіки, як транспорт, торгівля, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку. Туризм став визначальним чинником соціальної і культурної інтеграції. Як прояв та інструмент зростаючої культурної взаємодії туризм сприяє зміцненню єдності суспільства, взаєморозумінню людей.

Туризм є багатостороннім за своєю природою. Його можна представити у вигляді ланцюга, складовими якого є: інфраструктура, гостинність, свобода перетину кордонів, якість товарів та послуг, включаючи продукти харчування та охорону здоров'я. Важливими елементами цієї сфери є також стан природного середовища, підготовка персоналу, транспорт, здатність бізнесу адаптуватися до вимог мандрівників, ефективність суспільних служб, безпека туристів. Відсутність будь-якої із зазначених складових завдає втрат туризмові в цілому.

Туристична галузь є однією з найперспективніших напрямів забезпечення сталого розвитку громад та структурної перебудови економіки, зокрема Тернопільської області. На сьогодні об'єктивно сформований аграрний характер народногосподарського комплексу Тернопільщини обумовлює значну дотаційність регіону і породжує низку соціальних проблем. Так, у бюджеті області частка власних доходів не перевищує 30 %. Зокрема, за 2006 р. частка власних ресурсів становила 25,5 % у загальній сумі доходів бюджету області, а на 2007 р. частка власних надходжень ще нижча – 24 %. Проблема відсутності достатніх власних коштів для соціально-економічного розвитку регіону поглиблюється слабкою інвестиційною діяльністю Тернопільщини.

За цих умов значним внутрішнім резервом для збільшення бюджетних надходжень, залучення інвестицій та розвитку місцевих територіальних громад області є унікальне поєднання багатой культурної спадщини та потужного природно-рекреаційного потенціалу. Так, в області налічується 3738 пам'яток історії, археології, містобудування й архітектури, монументального мистецтва, тут розташована третина всіх замків України, є унікальні можливості для релігійного та спелеотуризму, курортної справи. Також тут діють два державні історико-архітектурні заповідники з десяти, що є в Україні (Кременецько-Почаївський та Бережанський), один національний історико-архітектурний заповідник з чотирьох ("Замки Тернопільщини", із центром у Збаражі). На Тернопільщині знаходиться велика кількість різноманітних печер (104), серед яких "Оптимістична" (212 км) – найбільша за розміром печера в Європі (найбільша в світі серед гіпсових печер), підземна перлина Поділля – печера "Кришталева" та печера "Вертеба", що є унікальною завдяки археологічним знахідкам. Перспективи розвитку курортної сфери пов'язуються з можливостями організації курортних зон на берегах річки Дністер та розширенням потужностей курорту "Гусятин". Певний відсоток (8,4 %) території області є заповідною зоною, тут знаходиться 421 об'єкт природно-заповідного фонду, у тому числі державний заповідник "Медобори", 308 пам'яток природи, 18 пам'яток садово-паркового мистецтва. Розвивається унікальний у межах Європи релігійний туризм: в області діють найбільші пам'ятки православної і греко-католицької церков – Почаївська лавра і святині Зарваниці, єдиний у світі мавзолей сестер монастиря Непорочного Зачаття у Язлівці, а також язичницький Збруцький культовий центр. Більше 200 тис. га (15 % загальної площі) мають рекреаційне значення, що разом з традиційною гостинністю жителів краю та багатством місцевої кухні сприяють розвитку сільського туризму.

Загалом, Тернопільщина має низку переваг щодо розширення ринку туристичних послуг, зокрема географічних – близькість до кордону з Польщею у поєднанні з наявністю історико-архітектурних пам'яток, які асоціюються з історією Польщі (Збаразький замок, Вишнівецький замок, музей Ю. Словацького, релігійні об'єкти тощо) та родинними зв'язками. Область має вигідне геополітичне становище (через її територію проходять транспортні сполучення, у тому числі три автомагістралі міжнародного значення, що з'єднують країни Азії, Близького та Далекого Сходу з країнами Західної Європи; відстань від Тернополя до найближчих країн Європи – 220–350 км). Ландшафт території, де планується будівництво туристично-оздоровчих центрів, не поступається Прикарпаттю, що сприяє розвитку сільського зеленого туризму. Близькість до кордону з Львівською, Рівненською та Хмельницькою областями дає змогу розробляти нові туристичні маршрути. Розширенню туристичних послуг сприятиме членство Тернопільської області у Карпатському Єврорегіоні.

Проте інфраструктура Тернопільщини ні кількісно, ні якісно недостатня для обслуговування реальних потоків туристів. Аналіз статистичних даних дозволяє стверджувати, що на ринку області працюють переважно фірми з інших регіонів України, які також надають послуги з харчування та

проживання за межами області. Аналіз макро- та мікроекономічних показників діяльності підприємств туристичної галузі Тернопілля доводить, що підвищення конкурентоспроможності області на ринку туристичних послуг неможливе без створення сучасної туристичної інфраструктури, яка здійснюватиме комплексне обслуговування туристів – від надання послуг проживання до організації дозвілля.

На сьогодні з метою популяризації туристично-рекреаційного потенціалу Тернопільської області та просування туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках здійснено такі заходи:

- представлено туристичний продукт регіону на таких визначних виставкових акціях, як Міжнародна туристична виставка “Україна – Подорожі та туризм”, виставка-ярмарок “Українське село запрошує”, міжнародний туристичний салон “Україна”;
- організовано та проведено три рекламні тури для представників всеукраїнських та місцевих засобів масової інформації до найпривабливіших туристичних об’єктів області;
- замовлено випуск рекламно-інформаційної презентаційної продукції: відеофільмів “Архітектура Тернопілля”, “Природа Тернопілля”, “Кременець – перлина в короні України”; друкованої продукції, зокрема путівника “Перлини краю”, картосхеми “Тернопільська область”, “Туризм і рекреація”, фотоальбому “Підземний дивосвіт Тернопільщини” тощо.

У вересні 2006 р. у рамках Міжнародного інвестиційного форуму організовано презентацію галузі та проведено засідання секції “Туризм та рекреація”, на якій було розглянуто вісім бізнес-проектів з розвитку туризму і рекреації в області. Розпочато реалізацію проектів: “Довбушева гора” у Збаразькому районі, “Центр волинської культури” у Лановецькому районі та “Почаївський світ” у Кременецькому районі. Загалом по області підготовлено десять бізнес-проектів та більше 40 бізнес-пропозицій у галузі туризму.

Крім того, з метою подальшого перспективного розвитку туристичної галузі розроблено проект “Впровадження інноваційної моделі розвитку територіальних громад Тернопільської області на базі ефективного використання культурних та рекреаційних ресурсів”, реалізація якого розпочата у 2007 р. Основними завданнями проекту є:

- створення обласного інформаційно-туристичного центру в м. Тернополі на базі обласного краєзнавчого музею, восьми районних інформаційно-туристичних центрів (у містах Борщів, Бережани, Бучач, Гусятин, Збараж, Кременець, Терехів, Заліщики на базі районних державних адміністрацій) та шести туристично-оздоровчих центрів (с. Залізці Зборівського району, м. Збараж, с. Язлівець Бучацького району, Збруцький культовий центр (урочище на території Гусятинського району), с. Суходіл Густинського району, Печерний музей трипільської культури (печера “Вертеба” Борщівського району);
- виведення на ринок сучасних туристичних продуктів (зокрема, розробка двох туристичних маршрутів “Від Світовида до Христа”, “Унікальна Тернопільщина: подорож Дністровським каньйоном”, у рамках яких передбачається визначення контингентів туристів та

мети створення маршруту, вибір об'єктів відвідання, закладів проживання та харчування, транспортного обслуговування, організація дозвілля потенційних туристів, підготовка і видання рекламних буклетів за цими маршрутами);

- забезпечення щорічних обсягів реалізації туристичних послуг суб'єктами туристичної інфраструктури на суму близько 2,3 млн грн;
- створення більше 40 нових робочих місць;
- забезпечення рентабельності на рівні 20–25 %;
- охоплення не менше 20 % офіційного ринку туристичних послуг.

Головна мета проекту – створення організаційно-правових умов для поєднання зусиль органів місцевого самоврядування, державних структур та приватної ініціативи підприємців з метою соціально-економічного розвитку територіальних громад Тернопільської області, поліпшення якості життя її жителів на базі повнішого і раціональнішого використання культурних та природних ресурсів.

Загальна стратегія просування на ринок та реалізації послуг туристично-оздоровчих центрів полягає у їх позиціюванні як суб'єктів туристичної інфраструктури, що надають комплексні туристичні послуги європейського рівня, аналогічні за специфікацією послугам суб'єктів інфраструктури, розміщених у Прикарпатті та Карпатах, за помірними цінами. При цьому використовуватимуться конкурентні переваги області: туристичний потенціал, географічне розташування, зручне транспортне сполучення. Це надасть можливість створювати та активно впроваджувати на ринку нові туристичні продукти.

Стратегія просування туристичних продуктів на ринок передбачає використання сучасних телекомунікаційних засобів (власний туристичний портал, який буде заснований через інтеграцію всіх регіональних туристичних веб-ресурсів і створить їх об'єднану систему, у тому числі і на рівні дизайну, спільних сервісів тощо, та реклама в інтернет-мережі), а також традиційні інструменти реалізації послуг (участь у спеціалізованих виставках, ярмарках, конференціях, переговори із корпоративними клієнтами та турфірмами, друкована реклама, реклама у традиційних засобах масової інформації).

До стратегічних результатів реалізації цього проекту можна віднести: створення початкових умов для перелому існуючих негативних тенденцій соціально-економічного розвитку місцевих громад (нормативних, економічних, фінансових); накопичення інформації про результати моніторингу розвитку туристичної інфраструктури і можливість використання складеної мапи культурно-туристичних ресурсів; забезпечення всебічного доступу до інформації про пропонувані туристичні послуги та регіональний туристичний продукт; посилення привабливості місцевості для професіоналів, молоді та туристів – як суттєвої переваги в умовах економічної глобалізації та в змаганні за внутрішні і зовнішні інвестиції.

Туристично-оздоровчими центрами буде освоєно надання нових для регіону комплексних туристичних послуг, що дасть змогу частково задовольнити попит на зазначені туристичні послуги та зайняти не менше 20 % діючого ринку цих послуг.

Реалізація проекту дозволить створити сім самоокупних комунальних підприємств, значно розширити податкову базу органів місцевого самоврядування, активізувати економіку територіальних громад через стимулювання розвитку підприємництва. До бюджетів різних рівнів буде сплачено понад 607,3 тис. грн податку на прибуток, 1445 тис. грн податку на додану вартість. Власники (територіальні громади) отримають стійкий високорентабельний бізнес, який зможе успішно функціонувати без грантового фінансування.

Таким чином, в економіку Тернопільської області впроваджуватимуться елементи світового досвіду, який сприятиме розробці політики в галузі культури та туризму як ключової складової тривалого і сталого розвитку громад. У ході реалізації проекту комплексно поєднуюватиметься розробка місцевих нормативних актів у сфері туризму, навчання кадрів, створення і просування якісного туристичного продукту.

Література

1. *Балченко З. А.* Бухгалтерський облік в туризмі і готелях України : навч. посіб. / З. А. Балченко. – К.: КУТЕП, 2006. – 232 с.
2. Впровадження інноваційної моделі розвитку територіальних громад Тернопільської області на базі ефективного використання культурних та рекреаційних ресурсів : проект. – Тернопіль, 2006.
3. *Школа І. М., Ореховська Т. М., Козьменко І. Д., Лошенко І. Р., Кравчук Р. В.* Менеджмент туристичної індустрії: навч. посіб. [І. М. Школа, Т. М. Ореховська, І. Д. Козьменко та ін.]; / за ред. проф. І. М. Школи. – Чернівці : Книги - XXI, 2005. – 596 с.